

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Polemica

Burghaber, Adam

Fribvrgi Helvetiorvm, 1678

LII. Quid sit, & quomodo siat Justificatio?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72462](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72462)

CONTROVERS. LI.

QUID SIT, ET QUOMODO
fiat Justificatio?

I Actenus de Gratiâ DEI Actuali. Nunc de Habituali, seu Justificante agendum est, quæ gratia Dei non est similis gratiæ hominum; siquidem isti præter extrinsecum favorem & benevolentiam nihil ponunt in homine, nec realiter illum immutant: Deus verò, dum aliquem in gratiam suam recipit, qualitate supernaturali veluti pretiosissimâ veste eum ornatur, aliudque quasi reali ac intrinsecâ immutatione efformat, & justum seu justificatum constituit.

PARS PRIOR

DOCTRINÆ CATHOLICORUM.

I Doctrina prima Justificatio fit de facto per Gratiâ Justificatio intrinsecè inhærentem. Ita omnes Catholici, & reperit sæpius istud dogma Concilium Trident. Sess. 6. cap. 7. Exprimunt verò maximè, dum ait: *unica formalis causa* (justificationis nostræ.) *est justitia Dei, non quæ ipse est justus sed quæ nos justos facit, quæ videlicet à Deo donati renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed verè justus sumus & nominamur justitiam in nobis recipientes unusquisq. suam.* Idem haud obscure colligitur ex illo ad Rom. 8. v. 10. *Spiritus verò vivit propter justificationem;* quod clariùs mox v. 11. exprimitur his verbis: *vivificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum ejus in vobis;* inhabitare namque spiritum sanctum (quod ponitur convertibile cum justificatione) non contingit, nec dici potest, nisi ratione alicujus intrinsecè inhærentis in homine, in quo inhabitat. Eodem spectant varia nomina ac prædicata, quibus justificatio impij in Sacris Literis appellatur; nempe *Diffusio in cordibus nostris* ad Rom. 5. v. 5. *Participatio divine Naturæ.* 2. Petri 1. v. 4. *Filiatio Dei* 1. Joan. 5. v. 1. *Renovatio spiritus* ad Ephes. 4. v. 23. *Unctio, Signaculum, Pignus* 2. ad Corinth. 1. v. 21. &c. quæ & alia similia aliquid justificationis intrinsecum sonant. Rationem pro hac doctrina affert D. Thomas. 1. 2. q. 93. a. 2. in corp. istam: *Deo esse gratum & Sanctum eo modo, quo de facto homines justus & Angeli sunt grati, est esse amabilem Deo amore non quocunque, sed veræ amicitiae, & quidem in ordine ad conferenda dona supernaturalia. Atqui amor amicitiae supponit in eo, qui amatur, proportionem & condignitatem, adeoque aliquid bonum ratione cujus, sive ex cujus complacentia sic ametur. Ergo si Deus amet homines, ut Amicos, aliquid videt in illis, ratione cujus sint amabiles Ergo in illis videt pulchritudinem aliquam spiritualem, quæ interius in anima decori sint, atque amabiles; nemo quippe pulchritudine alienâ pulcher est. Ergo est aliquid intrinsecum in homine, ratione cujus reddatur Deo gratus, atque*

amabilis. Non obstat, quod Deus prius nos amet, quàm ulla in nobis videat bona, cum omne nostrum bonum sit à Deo, quia nos amat. Nam verum quidem est hoc de amore benevolentiae, seu misericordiae, non autem de amore amicitiae, quo homines amat ex complacentia bonitatis, quam in illis supponit.

II. Doctrina secunda. Justificatio, ut communiter eam sumunt Theologi, est transitus de statu peccati in statum gratiæ. Sequitur hæc Doctrina ex antecedente. Diximus autem in priore doctrina *Justificatio de facto*: & in posteriore, *ut ea communiter sumitur à Theologis.* Nam seclusâ primorum Parentum, Beatissimæ Virginis Mariæ, Angelorum & Christi Domini justificatione, omnis alia supponit in subjecto peccatum habituale, adeoque fit, subjecto de extremo, hoc est, peccato ad extremum, id est, Dei gratiam transeunte. Gratiâ verò illam, quam diximus justificantem, esse donum permanens præter alios Theologos latè probat. Suarez. Tom. 3. de grat. L. 6. c. 1. breviter suadet hoc. Primò ex Script. asserente 2. ad Timoth. 1. v. 24. & 1. ad Corinth. 3. v. 16. & Joan. 14. v. 24. *Spiritus S. habitare in nobis, & mansionem facere.* At Deus non potest habitare & permanere in hominibus, nisi per donum aliquod habituale & permanens. 2. Ex Patribus, quatenus de gratia Sanctificante loquuntur, ut de pulchritudine quadam eximiâ in anima habitualiter permanente. 3. ex varijs etiam nominibus, quibus in S. Scriptura afficitur; etenim vocatur *semen Dei*, quod in nobis manet. 1. Joan. 3. v. 9. *pignus hereditatis* ad Ephes. 1. v. 14. *Signaculum*, quod signantur credentes *spiritu promissionis ipsam* v. 13. *Filiatio Dei* 1. Joan. 3. v. 14. *Fons aquæ salientis in vitam æternam.* Joan. 4. v. 14. quæ omnia innuunt permanentiam 4. Ex ratione; quia per Baptismum justificantur non solum adulti, sed etiam infantes; hæc autem justificatio cum sit vera & interna, fit per gratiâ veram & internam, quæ cum nequeat esse actualis, siquidem infantes non sunt capaces ullius motionis actualis in Deum, in aliquo permanente consistere debet. Sed estne hoc de fide?

III. Doctrina tertia probabilis videtur, post Tridentinum de fide esse, dari in justificatis gratiâ & charitatem per modum permanentis, & habitualis. Ita Arriaga Tom. 4. D. 43. n. 3. ex communi fere Recent. Nam Concilium Tridentinum per Spiritum S. inductum ex omnibus illis Scripturæ locis, quæ ad probandam eam gratiæ habitualis existentiam afferri solent, expressè definit, *nobis in justificatione infundi spem, fidem, & charitatem;* agens enim in Sess. 6. c. 6. & can. 11. cit. de justificatis universim; adeoque tam de parvulis, quàm de adultis gratiâ donandis ait: *unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum* (hoc est gratiâ justificante,) *hec omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inscribitur, fidem spem & charitatem.* Atqui hæc secundum communem Usum loquendi necessariò significant vel actum vel habitum; in proposito autem, si verba Concilij, ut oportet, proprie & secundum communem usum sumantur, non possunt accipi de actu. Ergo de habitu. Accedit quod Carechismus ejusdem Concilij Tract. de Baptismo declaret, à Tridentina Synodo definitum fuisse, gratiâ divinam esse qualitatem in anima inhærentem; quod cerrè de actione aliqua intelligi non potest. *Dixi post Tridentinum.*

imum. Nam ante Concilium istud non videtur de fide fuisse; quia non satis evidenter continetur in Scriptura; & aliunde à nullo unquam Pontifice aut Concilio fuit determinata hæc doctrina tanquam ex fide certa; profecto antiqui Scholastici non reprobant, ut hæreticam Sententiam Magistri, charitatem habitualem non esse aliquid creatum, & inhærens, sed ipsam Personam Spiritus Sancti.

IV. *Doctrina quarta* Gratia Sanctificans est habitus distinctus à virtute Charitatis. Probat 1. ex Tridentino, quod de Gratia & Charitate loquitur, tanquam de distinctis; etenim Sess. 6. can. 3. definit, non posse hominem credere sperare ac diligere, ut ei justificationis gratia conferatur absque Dei auxilio. Et can. 11. damnat eos, qui dicunt hominem justificari solâ peccatorum remissione, exclusâ gratiâ & charitate. Similia habent Concilia Vienne sub Clemente V. & Moguntium Anno 1594. celebratum. Ita PP. Dionysius, Augustinus, & alij. Probat 2. ex Sac. Script. ad Rom. 5. v. 5. Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis? Ergo si diffunditur per Spiritum Sanctum, sequitur; prius dari Spiritum Sanctum, quàm charitas inde profuat; Spiritus autem Sanctus non datur nisi cum aliquo dono creato. Ergo datur aliquod donum Spiritus Sancti prius charitatè, ex quo illa profuat, quod non est aliud, quàm gratia sanctificans. Probat 3. ratione. Tum quia habitus Charitatis solum habet ex se constituere potentem diligere Deum; quod formaliter non est, hominem esse Sanctum, Filium DEI, Hæredem &c. Tum quia in ordine supernaturali vel datur Natura, vel non datur. Si datur, illa distinguitur à virtute Fidei & Spei. Ergo etiam distinguitur à virtute Charitatis; probatur consequentia, quia eodem modo se habet Natura ad omnes virtutes, & virtutes in ordine ad Naturam. Sed illæ duæ Fides & Spes se habent, ut potentia superadditæ Naturæ, aut; ut virtutes supponentes Naturam sui ordinis perficiendam. Ergo etiam Charitas ad naturam supernaturalem se habet eodem modo, scilicet ut potentia superaddita, & ut virtus perficiens Naturam, hoc est, primum esse sive radicale principium sui ordinis. Si autem non datur Natura ordinis supernaturalis, tunc omnes tres virtutes erunt gratia Sanctificans indivisibiliter; siquidem singulæ sunt in suo genere primû principium operativum operationum divinarum. Tum quia Gratia sanctificans verè & propriè dici potest charitas. Nam donum profectum ab amico in amicum ex amicitia vocatur charitas. Ergo à fortiori vocatur charitas ipsum donum amicitia sive amicitia, ut donum est, quo nobis infuso Deus nos evehit in statum Amicorum ipsius.

V. Huic doctrinæ D. Thomæ 1. 2. q. 110. a. 3. & 4. & plurium Theologorum opponunt se Card. Bellarminus & nonnulli triplici maxime hoc argumento moti. est ex Scriptura, quæ asserit nos per charitatem justificari & filios DEI constitui 1. Joan. 3. v. 1. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij DEI nominemur & simus. Ubi vocatur charitas forma illa, per quam filij DEI nominamur & sumus. Respond. inde solum probari, gratiam Sanctificantem esse verè & propriè charitatem à Deo nobis donatam, juxta id quod in fine prioris §. insinuavimus: sed minime probari, gratiam Sanctificantem identificari cum habitu charitatis, qui est tertia virtus inter Theologi-

cas, licet dignitate prima. 2. ex eadem Scriptura, quæ effectus formales gratiæ tribuit charitati, ut remittere peccata Luc. 7. v. 7. facere DEO gratum Joan. 14. v. 23. &c. Respond. incertum esse, an prædicta & similia loca intelligantur de gratia habituali; de quâ sola agimus; possunt enim commode intelligi de actuali, eique tribui non ut formæ, sed ut perfectissimæ dispositioni. Sed est, quod de habituali intelligantur, dicimus cum Maldero aliisque DD. prædicta charitati non competere præcisè ratione sui, sed quatenus cum ipsa gratia habitualis inseparabiliter est connexa Atque hanc distinctionem damus etiam ad multa testimonia ex PP. afferri solita. 3. est ex ratione; quia si gratia & charitas possunt separari, dabitur Justus non diligens: aut Diligens injustus contra Sacram Scripturam. Respond. ex Dei decreto Gratiam & Charitatem nunquam esse separandas; si tamen ex hypothesi alterutra in homine sola relinqueretur, incertum quid futurum esset; in neutro casu haberetur simpliciter inimicus Dei, si peccatum mortale abesset. Oviedo 1. 2. Tr. 8. Cont. 1. p. 8. n. 91. absolute concedit, hominem gratiâ Sanctificante destitutum; ornatum verò charitatè propriè non habere jus hereditatis ad regnum Cælorum; quia non participaret divinam naturam, neque esset filius DEI adoptivus: item habitum charitatis in eo casu processurum ex amore Dei erga hominem, non autem ex amore amicitia; quia homo non esset dignus tali amore, nec particeps naturæ divinæ.

VI. *Doctrina quinta.* Gratia Sanctificans est participatio Naturæ divinæ, vi cuius homo fit Amicus Dei, Filius adoptivus, hæres regni cælestis &c. Ita constans Catholicorum Doctorum sensus, & loquendi modus Sac. Scripturæ & Patrum. Nam 2. Petri 1. v. 4. hæc habentur: maxima & pretiosa promissa nobis donavit, ut per hæc efficiamini divina consortes Naturæ. S. Augustinus L. 1. contra epist. Pelag. c. 2. Non vivunt, inquit, homines bene, nisi prius effecti sui filij DEI; quia nimirum filiatione Dei, quâ Naturam divinam participant, est radix bene vivendi. S. Leo Serm. 1. de Nativ. Dom. ait: Agnosce ô Christiane! dignitatem tuam, & divinæ consorti salutis Naturæ noli in veterem degeneri conversatione redire. Supponitur hic ex 1. Part. D. Thomæ, Naturam divinam formaliter spectatam consistere in Intellectione non quacunque, sed Essentiæ divinæ, quæ Intellectio prædicatum Dei proprium per gratiam in ratione principij participatur; atque hinc illa semen gloriæ, seu Visio Dei appellatur. Quemadmodum igitur in Deo Intellectio seu Visio Essentiæ divinæ est Natura & quasi radix perfectionum divinarum, ita in Justis Angelis & Hominibus Gratia est veluti natura in ordine supernaturalium donorum, & radix omnium habituum supernaturalium, atque his medianibus actuum inde elictorum. Ut autem ea, quæ diximus, prædicata Gratia Habitualis veluti Naturæ divinæ participatæ distinctè explicemus. In primis habet illa ex se vim sanctificandi, & constituendi hominem Amicum Dei, ut tenet communis Scholasticorum, teste Ariaga Tom. 4. disp. 44. n. 2. Nam Tridentinum & Patres; quando agunt de infusione gratiæ, semper supponunt, illam esse, quæ reddit hominem DEO gratum, quæ facit Sanctum &c. Ex quo sic argumentari possumus: Nulla forma potest à DEO assumi ad dandum effectum formaliter, quem ipsa formaliter non tribuit; cum esse-

ctus formalis nihil sit aliud, quàm forma & subiectum simul unita. Atqui Gratia justificans est unica causa formalis nostræ justificationis. Ergo ad hunc effectum tribuendum assumi nequit à Deo, nisi illi connaturaliter tribuat. Deinde eadem qualitas Gratiæ sanctificantis constituit creaturam rationalem formaliter & realiter Filium Dei Adoptivum, ut habet icidendi communis doctrina Scholasticorum, & Patrum desumpta ex S. Scriptura, quæ aperte tradit; nos constitui filios DEI. Joân. 1. v. 12. *dedit ejus potestatem filios DEI fieri his, qui credunt in nomine ejus.* Tum nominatim constituit nos filios DEI Adoptivos ad Rom. 8. v. 15. *non accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis in quo clamamus Abba (Pater)* Per gratiam autem non per charitatem hoc nobis tribui, facile ostenditur. Nam per illud homo constituitur filius Dei, per quod participat Naturam divinam, quæ natura est; hæc quippe participatio proprie filios gignit. Atqui hoc fit per gratiam, non per charitatem; cum charitas sit principium divini Amoris; non Essentiæ quæ talis. Demum illa ipsa qualitas Gratiæ justificantis confert Jus ad hæreditatem. Atqui per gratiam constituitur filius DEI adoptivus. Ergo & hæres Dei, quò modo argumentatur S. Paulus ad Gal. 4. v. 7. ubi ait: *quod si filius, & hæres per Deum.* Prædicta autem Gratia Sanctificans non est Natura ut quod, utpote accidens substantiæ, sed ut quo; hoc est, est elevatio Naturæ rationalis secundum quod formaliter Natura est cum proportione ad finem beatificum supernaturalem, de quo plura Scholastici.

VII. *Doctrina sexta.* Effectus formalis intrinsecus, quem gratia Sanctificans, ut paulò ante diximus, confert; Amicitia scilicet, Sanctitas, Adoptio &c. in eo genere non potest præstari sine formâ intrinsecâ; adeoque impossibile est, per justitiam alterius physicè nobis extrinsecam & moraliter imputatam nos reddi verè Justos, Hæredes, Amicos &c. Ita communissima Catholicorum sententia. Probat 1. Concilium Trident. Sess. 6. c. 7. verbis illis supra allatis: *unica & formalis causa justificationis nostræ est justitia DEI, non quæ ille est justus; sed quæ justos præstat &c.* non tantum affirmat modum justificandi per formam intrinsecè inhærentem, sed simul negat; alium justificandi modum esse possibilem per formam scilicet subiecto extrinsecam & moraliter imputatam. Ergo dari ista non potest. Probat 2. Antecedens, Concilium reprobat id omne, quod hæretici intendunt; hæc enim unica est mens Concilij, hæreticæ pravitati se opponere; omnesque ipsi vias præcludere. Sed hæretici non tantum negarunt modum justificandi per formam intrinsecè inhærentem, sed affirmarunt; possibilem esse alium modum justificandi per formam merè extrinsecam moraliter imputatam à priore prorsus diversum: & ex hac possibilitate adstruxerunt, illum de facto dari atque etiamnum adstrunt, ut passim in eorum libris, videre est. Ergo Concilium non tantum affirmat modum præsentem justificandi intrinsecum, sed simul etiam negat possibilitatem omnis alterius modi justificandi per formam nobis extrinsecam & moraliter imputatam. Confirmatur hæc probatio. Si Concilium non negat possibilitatem justificationis per formam extrinsecam moraliter imputatam, videretur nec satis firmare suam

sententiam & definitionem contra eos S. Scripturæ locos, quos hæretici in magna copia pro se allegant: nec sufficienter in eodem dogmate tranquillare Catholicos adversus occurrentes dubitandi rationes, nec hæreticos efficaciter refutare. Non si possibilis est alius justificationis modus, poterit sanè molesta tentatio pulsare animum, ne fortè prædicta testimonia de possibili illo justificandi modo intelligantur, eique innotantur, cum præsertim quoad litteram & nudum verborum corticem sensum illum præferant, idque Adversarij obstinatissimè defendant.

VIII. Probat 2. ex eo, quod per justificationem dicatur non solum Deus Amicus homini; sed etiam homo Amicus DEO. Atqui homo non potest esse Amicus Deo amicitia supernaturali, nisi fiat objectum amoris divini & supernaturalis per donum aliquod supernaturale intrinsecum. Ergo &c. Major est Tridentini Sess. 6. c. 7. citi ubi docet hominem per justificationem fieri ex inimico amicum juxta illud Joân. 15. v. 15. *non dicam vos servos sed amicos.* Minor probatur. Esse amicum alteri, est esse objectum mutui amoris amicitia erga se; etenim amicus dicitur; qui dignus est, ut ametur amore amicitia ab altero; Deus autem amat res juxta earum amabilitatem non plus, nec alio amore, quàm quo res ipsa amari postulat. Ergo ut amet creaturam amore amicitia supernaturali, debet in ea esse bonitas digna tali amore, quæ alia esse non potest, quàm participatio Naturæ divinæ, quæ fit per gratiam habitualem. Coincidit hæc ratio cum illa, quam supra §. i. attulimus ex S. Thoma, eamque Theologi omnes admittunt. Non dici potest; rectè eos facere pro pulchritudine physica asserenda: at pro morali solum sufficere justitiam extrinsecam imputatam. Non, inquam, dici hoc potest; quippe probari prius debet; dari hanc justitiam extrinsecam, quàm pro responsione tanquam recepta doctrina obrudatur.

IX. Probat 3. Ex peculiari denominatione Sancti, Justi, in Sacris litteris usurpari solita, quæ non potest desumi ab extrinsecâ justitia & Sanctitate alterius; Nam denominationes istæ non desumuntur ab actu alterius circa ipsum tanquam objectum, uti sunt denominationes amati, dilecti, accepti, sed ab intrinsecâ forma subiecti, quod Sanctum & justum denominatur; hoc enim fundamentum non est præcedens, sed concomitans & simultaneum dilectionis & acceptationis DEI, qui ideo hominem diligit dilectione supernaturali amicitia, & ad gloriam acceptat, quia Sanctus & justus est. Quemadmodum igitur Deus facere non potest sapientem absque sapientia; album sine albedine intrinsecâ. Ita nequit facere Justum & Amicum suum; seu dignum amore amicitia absque intrinsecâ forma justitiæ, seu gratia habituali, ut argumentantur Card. Lugo, Arriaga & cæteri Theologi, qui quæstionem hanc (Num scilicet aliquis per extrinsecam alterius justitiam ipsi moraliter imputatam justificari vereque justus dici possit) in operibus suis proposuerunt, & omnibus ritè expensis universim concluderunt, fieri id non posse in quacunque specie etiam diversâ ab ea quæ nunc nos justus sumus.

X. Dixi in doctrina priore *in eo genere*; ut insinuarem, alio modo Deum homini tantâ fere bona facere posse, quanta confert amico; Seclusâ

ipsâ gratiâ. v. g. visionem beatificam, revelationem secretorum &c. Utrum etiam Deus per meritam extrinsecam condonationem peccata homini remittere, aut hunc etiam justificare possit absque habitibus infusis v. g. per contritionem, vel Amorem Dei actualem super omnia &c? Scholasticis relinquo, cum inde extrinseca imputatio non juvetur. Videatur P. Esparza. q. 8. & 12. de Justif. ubi de utroque egregie disserit, magnoque judicio utriusque partis argumenta discutit.

PARS POSTERIOR.

ERRORES HAERETICORUM.

XI. **E**rror primus. Justitia Formalis intrinseca in justificato nulla datur. Ita sentiunt & errant communiter Sectarij hujus temporis cum Calvino, qui in antidoto Concilij Trident. Sess. 6. c. 8. falsum esse contendit, *ullam justitiam partem in qualitate sitam esse, vel in habitu, qui in nobis resideat.* Probant ex Lutheranis Gerhardus L. 2. P. 3. suæ Confess. fol. 65. & ex Calvinistis Amelius Tom. 4. fol. 132. Tum quia justitia, quâ justificatur homo coram DEO, debet esse perfecta. Sed justitia nobis inhærens non est perfecta. Ergo &c. Tum quia reconciliatio nostra cum Deo præcedit infusam virtutem, & quamlibet qualitatem supernaturalem. Tum quia injuria fit meritis Christi, si per inhærentem justitiam justificari dicamur; Tum quia per justitiâ nobis inhærentem occasio datur superbiæ gloriationis. Reliqua hæc importune adjuncta, in sequentibus refellentur & solventur.

XII. Hunc errorem satis refutatam priori parte sic insuper oppugnamus. Sicuti Christus fuit justus, ita & nos sumus justus, sed Christus fuit justus per intrinsecam & sibi inhærentem justitiam. Ergo & nos taliter justus sumus. Minorem nec hæretici negare audent; dicitur enim Christus unctus Danielis 9. v. 24. *& unctus Sanctus Sanctorum.* & 1. Joan. 12. *plenus gratia & veritate.* Major itidem probatur ex S. Scriptura 1. Joan. 3. v. 3. *qui habet spem in eo sanctificat se, sicut & ipse Sanctus est.* & v. 7. *qui fecit justitiam justus est, sicut & ille justus est.* 1. ad Corinth. 15. v. 48. *qualis cælestis, talis & cælestes.* Argumenta in oppositum nihil probant.

XIII. Responderetur igitur ad 1. probationem, Negando Minorem: quomodo enim imperfecta est justitia habitualis à nobis asserita, quæ sanctificat animam, ut sine ruga aut macula ulla peccatorum sancta & immaculata reperiat, ac tenebræ nullæ remaneant, quæ lucem eripiant, seu tollant gratiam, & amicitiam cum Deo solvant? quæ eandem efficit filiam DEI adoptivam? quæ illi ipsi animæ jus ad regem cælorum tribuit? an non pretiosum hoc donum, quod ut affirmat D. Petrus: *divina reddimur consortes Natura.* 1. Petri 1. v. 4. Ad 2. distinguendo præcedit dispotivè, conceditur: formaliter, negatur; omnia enim illa, quæ præcedunt in peccatore infusionem gratiæ, solum disponunt ad reconciliationem, quæ fit, dum infunditur gratia delens simul peccatum, reconcilians hominem DEO, atque eundem Amicum, Filium adoptivum, & Hæ-

redem constituens. Ad 3. dicimus, plurimum tribui meritis Christi, cum ab istorum virtute & efficacia confiteamur nostram dependere justitiam, nec in ullo nos Christo æquiparemus. Ad 4. denique putamus inhærentem nobis justitiam dare potius occasionem humiliandi nos, quam superbiendi; cum enim sciamus, illam nos à Deo accepisse, quid gloriemur, quasi non accepimus?

XIV. **E**rror secundus ex priore enascens est, hominem dici fierique justum per extrinsecam duntaxat justitiam Christi ipsi imputatam. Ita Calvinus L. 3. Instit. c. 11. §. 22. cum ait: *Vides, non in nobis, sed in Christo esse justitiam nostram.* Et universim hodie Sectarij tam Calvinistæ quam Lutherani apud Amel. Tom. 4. L. 6. totò, & Gerhard. L. 2. Augustanæ confess. P. 3. à fol. 68r. Probant 1. ex Scriptura. 1. ad Corinth. 1. v. 30. *Christus factus est nobis justitia & Sanctificatio.* Ex quo sic arguunt Justitia est forma justificans. Christus est nostra justitia. Ergo &c. ad Roman. 5. v. 19. *Sicut enim per unius hominis in obedientiam peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obedientiam justus constituitur multi.* Unde sic argumentantur: Id, per quod aliquis justus constituitur, est ejus forma justificans. Sed obedientia Christi est id, per quod homines constituntur justus. Ergo &c. ad Ephes. 4. v. 24. *Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis;* Hinc sic concludunt: Indumentum est quid extrinsecum, sed justitia est indumentum. Ergo est quid extrinsecum. Plura Sac. Scripturæ Testimonia cumulant citati, sed quæ vel ad hæc revocantur, vel aliunde facile solventur.

XVI. Probant 2. ex Patribus. S. Leo Papa epist. 70. ad Juvenalem scribit, *ideo Christum omnium recepisse causam, ut sicut per unius reatum omnes facti suspenserent peccatores, ita per unius innocentiam omnes fierent innocentes.* Similia habent alij PP. apud citatos nominatim D. Bernard. de quo etiam scribit Guilielmus in vita ejusdem. c. 13. quod in gravi morbo aliquando extasin patiens sibi visus fuerant, te tribunal Christi stare, & gravissimas infernalis hostis audire accusationes, atque has diluisset cum inimici confusione istis verbis: *Fateor non sum dignus ego, nec proprijs possim meritis regnum cælorum obtinere; ceterum duplici jure illud obtinens Dominus meus JESUS Christus, hereditate scilicet Patris, & merito Passionis; altero ipse est contentus: alterum mihi donat, ex cujus dono illud mihi jure vindicant non confundat.* Addunt his Amelius & Gerhardus loc. cit. fol. 69r. Cardin. Candarenus, Card. Seripandum, Albertum Bigghium, Authores Antididagmatici Colonienf. & alios in Tractatibus suis haud obscure justificationi per extrinsecam formam imputatam faventes.

XVI. Probant 3. Ratione. Tum quia si Adæ peccatum, quamvis postea extrinsecum, potest tamen illos reddere moraliter intrinsecè peccatores, inimicos Dei, privatos reëditudine debita, tunc etiam Justitia & Sanctitas Christi poterit nos facere justos & Sanctos; cum Christus non minus sit Caput quoddam morale generis humani, quam Adamus fuerit. Sed verum est Antecedens. Ergo & Consequens. Confirmant rationem hanc ex illo Rom. 5. supra §. XIV. cit. Tum quia adoptio humana in Filium fit per moralem favorem extrinsecum. Cur ergo divina sic fieri non possit? Tum quia Monachorum merita, inquit Gerhardus, possunt alijs interventu pecunia-

rum applicari. Ergo possunt etiam & multo magis merita & iustitia Christi per fidem nobis applicari, alludit ineptus homo ad consuetudinem piam, quâ Religiosi Ordines subinde meritorum suorum sæculares faciunt participes in signum gratitudinis beneficiorum, quæ ab ipsis acceperunt. Tum quia potest alicui innocenti imputari iniustitia alterius. Ergo etiam nocenti potest imputari alterius iustitia. Hoc argumentum à prioribus non diversum sumitur ex illis verbis Apostoli 2. ad Corinth. 5. v. 21, ubi dicitur, *Christus factus est pro nobis peccatum, ut nos fieremus iustitia per ipsum* &c. & eo utitur Jacobus Hailbrunner in Papatu Aethiopy pag. 40.

XVII. Hanc monstruosam Justificationem in priore parte jam rejectam adhuc tribus argumentis oppugno. 1. est. Si nostra iustitia nihil est aliud, quam extrinseca Christi iustitia nobis imputata, tunc non possumus crescere in iustitia & sanctitate, quia iustitia Christi consummata non non accipit incrementum. Consequens repugnat Sacris Litteris hortantibus, ut indies magis ac magis crescamus in iustitia & sanctitate Apoc. 22. v. 11. *qui iustus est iustificetur adhuc, & qui sanctus est sanctificetur adhuc.* 2. Si iustitia hominum nihil esset aliud quam Christi iustitia ijs imputata, tum omnes Sancti forent pares; quippe eadem iustitia præditi: nec ullus alio esset Sanctior, quod repugnat Sac. Scripturæ attestanti, alios alij in regno cælorum fore majores: Matth. 18. v. 4. *Quicumque humiliaverit se, sicut parvulus iste, hic est major in regno cælorum.* 3. Si verè nobis imputaretur Christi iustitia, ut per eam iusti haberemur ac censeremur; perinde ac si propria nostra esset intrinseca & formalis, profecto non minus iusti haberi censerique deberemus quam Christus, ac proinde deberemus dici Redemptores & Salvatores mundi &c. quod est absurdissimum. Scire etiam ex Adversarijs avèo, an Christus peccata nostra in se recipiendo odio fuerit æterno Patri, vel non? Si primum; blasphemant; quomodo enim oderit illum, de quo ait: *hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Matth. 3. v. 17. Si secundum, si Christus non fuerit odio Deo, quantumvis nostra in se receperit peccata & delicta; quomodo nos Deo placere, & iusti coram eo esse possumus, si iustitia solum aliena nobis imputata coram illo compareamus? Probationibus non plus inest virium, quam sanguinis limacibus.

XVIII. Respond. 1. ad Sac. Scripturam. 2. ad Corinth. Christum dici nostram iustitiam non formaliter, sed causaliter; quia nobis promeruit gratiam justificantem, sicuti 1. Corinth. 1. v. 3. dicitur, *nostra sapientia*; neque tamen formaliter per ejus sapientiam cognoscimus, sed per aliam ejus merito nobis infusam. Itaque in forma distinguitur Major: Iustitia formalis est forma justificans conceditur: causalis iustitia est forma justificans negatur. Atqui Christus non est nostra iustitia formalis; sed causalis; est enim consuetum habitus, nomen effectus tribuere causæ, sicuti Apost. ad Philipp. 4. v. 11. fideles appellat gaudium suum, id est, causam gaudij sui. Simili modo Rom. 5. dicitur per obedientiam Christi constituti iusti non formaliter, sed causaliter sive effective; sicuti per cibum dicitur conservari vita, quia sanguis ex cibo genitus conservat illam. Adhæc retorqueo hunc utrumque Scripturæ locum: Sicut peccatum Adami non imputatur nobis solum extrin-

secè, sed revera & intrinsecè inest unicuique nostrum: ita quoque gratia & donum Christi non tantum imputatur nobis sed intrinsecè inhæret; alioquin efficacius esset peccatum Adami, quam gratia Christi, utpote quæ non tolleretur, sed tantum absconderetur peccatum, cum tamen peccatum verè tollat, & eliminet iustitiam. Ephes. 4. nihil prorsus nobis repugnare perhibetur, cum contra naturale sit discrimen inter animam & corpus, atque utriusque indumentum. Itaque distinguitur Major. Indumentum corporale est extrinsecum concedo: spirituale nego. Omnes enim virtutes (quæ utique sunt qualitates intrinsecæ) comparantur vestibus ad Coloss. 3. v. 12. *Induite viscera misericordiam, humilitatem, benignitatem, modestiam, patientiam.* Deus ipse dicitur *indutus fortitudine.* Psal. 32. v. 1. utique non extrinsecæ. Et universim notandum, in S. Litteris verba metaphorica non requirere omnimodam similitudinem; alioquin sicut vestis usu atteritur, ita gratia paulatim desceret; Sufficit ergo similitudo in eo, sicut Vestis ornat Corpus, ita gratia in eo,

XIX. Respondetur 2. ad auctoritatem Patrum; hos adeo aperte stare pro sententia nostrâ, ut nec ipsi Sectarij hoc universim inficiari ausint. Calvinus L. 3. Instir. c. 11. §. 15. postquam D. Augustinum de justificatione loquentem præ Lombardo Magistro Sentent. proballet, dein subjicit, *ac ne Augustini quidem sententia vel saltem loquendi ratio per omnia sequenda est; tamen enim egregie hominem omni iustitie laude spoliatur, ac totam Dei gratiam adscribat, gratiam tamen ad sanctificationem refert, quæ in vite novitate per Spiritum Sanctum regeneremur.* Paræus L. 2. de Justif. Fateor, inquit, in Patrum libris, quos habemus, nonnulla legi, quæ sententia Bellarminiana favere videntur. Similia habent Centuriatores Cent. 3. c. 4. nec mirum, Hæreticos nihil invenire in Patribus extrinsecæ suæ imputationi favens, cum illi Særæ Scripturæ inherentes constanter ex hac tenuerint, regenerari ac renovari nos per effusum in nobis Spiritum Sanctum atque hoc sine intrinseca illius receptione atque immutatione fieri non posse. Itaque nominatim S. Leo aliud non voluit, quam causaliter per Christum nos factos fuisse innocentes; utpote illius sanguine mundatos & gratia renovatos, sicut recens diximus, per eundem nos à Scriptura dici iustos, causaliter scilicet sive effective. D. Bernardus rectissime & piissime sensit, non suis se meritis salvari posse, sed gratia DEI, qui secundum misericordiam suam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus s. quem effudit in nos abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut iustificati gratia ipsius heredes simus secundum spem vite æternæ ad Tit. 3. v. 6. &c. Sed quid inde contra nos? Est hæc bona consequentia: Christus donavit mihi sua merita. Ergo suam iustitiam mihi ita imputavit, ut per istam quantumvis mihi non inhærentem verè tamen & intrinsecè iustus efficerer? Minimè profecto; allata enim verba Sac. Scripturæ plus innuunt, internam scilicet immutationem ac revocationem per gratiam Spiritus Sancti, quæ animæ inhæreat eam mander, sanctificet, amicitiam DEI efficiat ac jus eidem veluti coheredi Christi ad regnum Cælorum tribuat. Quæ adjecta sunt de Cardinali Cantareno, Bigghio, Seriphando, & alijs, talia non sunt, quæ ullum Catholicorum moveant. Esto enim isti ante Tridentinum non nihil errori huic adhæserint, non tamen inde universalis Concilij definitio.

definitioni derogatur; cum utique ipsi quôque huic acquieverint, suumque errorem depoluerint. Similiter Communi Catholicorum dogmati nihil decedit ex eo, quod post Tridentinum aliqui Parisienses Theologi Tractatum Cantareni de Justificat. iterum ediderint erroribus non satis correctis. Videatur Card. Pallavicinus in Histor. Concilij Trid. L. 3. c. 4. 6. 9. & 11.

XX. Respond. 3. ad rationem, quam quadruplicem attulerunt, quarum singulas ordine dissolvemus. Ad 1. Negando paritatem. Quia non perinde, ut per conjunctionem & subordinationem voluntatum aliena voluntas censetur nostra, ita potest aliena pulchritudo seu gratia nos facere pulchros aut amabiles; siquidem peccatum est actus moralis: & effectus formalis peccantis, quem ille nobis dat, est itidem moralis; at vero pulchritudo seu gratia non est ens morale; nec effectus illius moralis est, sed physicus. Quare sicuti per nullam transfusionem fieri potest, ut Petrus sit albus per albedinem Pauli, ita nec pulcher aut gratus per pulchritudinem vel gratiam alterius. Hæc responsio procedit non tantum de facto, sed etiam de possibili, ut facile patet; quidquid autem de hoc sit, certum est apud omnes Catholicos, justificationem nostram de presenti non fieri per extrinsecam justitiam Christi nobis imputatam. Quia nostram voluntatem transfusam fuisse in voluntatem Adami in ordine ad peccatum, constat ex Concilijs & Scriptura. Ergo etiam si possibilis esset hic modus justificandi nos per sanctitatem & justitiam Christi, de facto tamen sic contigisse ex Sac. Scriptura non constat, nec ex Concilijs aut aliunde ullum est fundamentum hoc dicendi; ob quam eandem causam omnes negant, nobis ita profuisse penitentiam Adæ, sicut nocuit illius peccatum. Ad confirmationem ex illo ad Rom. 5. respondimus jam supra S. XVIII. Videatur Oviedo 1. 2. Tr. 9. pun. 4. n. 34.

XXI. Ad 2. Negando Consequentiam. Discrimen inter Adoptionem divinam & humanam eruditè Card. Sfortia Pallavicinus L. 2. Assert. Theolog. c. 8. n. 124. sic ostendit; eatenus Adoptio humana potest fieri per extrinsecum favorem, quatenus homo optat alium sibi esse filium, & non potest illi imprimere veram secum cognationem, idcirco Lex fingit, esse filium, qui revera filius non est, hoc est, decernit illi effectus filiationis in ordine ad bona extrinseca, quæ sunt in potestate Legislatoris. Atsi Pater illi posset dare veram cognationem intrinsecam, ratione cujus ille haberet jus naturale ad talia bona, & eam non daret, nisi diceretur is adoptari in filium, sed tantum in hæredem extraneum. Sed Deus potest dare aliquam qualitatem, ratione cujus creatura habeat specialem similitudinem cum ipso DEO, & jus ad divitias divini patrimonij. Ergo quoties adoptat in filium, necesse est, ut tribuat ejusmodi qualitatem; agens enim Omnipotens & Sapientissimus non adoptat, nisi quod faciat.

XXII. Ad 3. distinguendo. Possunt Monachorum merita applicari alijs efficienter, ut istis profint, conceditur: formaliter, negatur. Nam aliud non intenditur in ista meritorum communicatione, quam ut Deus intuitu famulorum suorum & operum bonorum, quæ ipsi Deo juxta statum suum pie devotè exhibent, velit benevolè & singulariter recordari eorum, & sua ipsi cælestia dona communicare, pro quibus ipsi preces cæte-

raque sua pia opera peculiariter offerunt, & sic eisdem istorum participes esse cupiunt. De re quo hæretica est calumnia Gerhardi, quasi Monachi per prædictam communicationem sua apud Deum merita pro pecunia illis venderent, & impiam meraturam exercerent.

XXIII. Ad 4. rationem. Responsio 1. est. Ex hoc argumento & textu Sac. Scripturæ præve intellecto Matthias Flaccus Illyricus in Confess. Antwerp. c. 6. & in Apolog. ejusdem eò demencie & impietatis venit, ut admitteret Christum verisimè dici peccatorem per potentissimam Patris imputationem; & voluntariam in se peccatorum receptionem; quæ blasphemia & sacrilega impudentia toti Scripturæ repugnat. In idem deliramentum insana hæc imputatio conjecit Lutherum, ut in c. 3. ad Galat. (sicuti videre est Tom. 5. Witt. Anno 1554. fol. 348. col. 2.) impudenter æque ac impiè sic scribere auderet: Omnes Propheta viderunt hoc in Spiritu, quod Christus futurus esset omnium maximus latro, homicida, adulter, fur, sacrilegus, blasphemus &c. quod nullus unquam major peccator in mundo fuerit &c. Dicunt Lutherani, hæc non propriè & absque distinctione prolata fuisse. Sit hoc. Attamen perinde male sonant, ac verba Illyrici, quæ ipsimet Lutherani improbant. Responsio 2. Sicuti Christus non est factus peccatum seu peccator sic imputativè, quasi ipse illa fecerit, & iniquus haberi poterit, sed solum imputantur illi quoad debitum satisfaciendi, quod ipse ex nutu Patris spontè in se suscipit; unde ille non peccator, sed justus dici meretur: ita & nobis imputatur Justitia Christi quoad satisfactionem tantum, quam pro nobis præstitit, adeoque effectivè, ut sæpe jam diximus. Quocirca formaliter mundi & immaculati haberi non possumus, nisi fordibus peccatorum depulsis interiosam reddatur anima per donum illud pretiosum, quò divinæ simus participes Naturæ. Responsio 3. Ad locum Script. ex 2. ad Corinth. 15. Christum vocari peccatum duplici sensu. 1. quia participavit carnem similiterni carni peccati juxta illud ad Rom. 8. v. 3. DEUS mittens filium suum in similitudinem carnis peccati. 2. quia factus est hostia pro peccato, quò modo accipitur nomen peccati ad Rom. 8. v. 3. DEUS mittens filium suum in similitudinem carnis peccati. Quædam autem peccata populi mei comedent; loquitur Propheta de Sacerdotibus qui comedebant hostias pro peccatis populi oblatas. Quemadmodum ergo Christus factus est pro nobis peccatum, hoc est, assumpsit similitudinem carnis peccati, ut fieret victima pro peccato, simili modo nos efficiamur justitia DEI, quia scilicet accipimus justitiam inhærentem, quæ est similitudo quædam & effectus justitiæ Dei, tollens à nobis peccatum animamque sanctificans, ut exponit S. August. L. de Spirit. & Litt. c. 18. dicimur autem justitia potius, quam justus, ut servetur antithesis. Responsio 4. Transseat Antecedens, distinguitur Consequens. Potest justitia innocentis imputari nocenti, causaliter & effectivè; conceditur: formaliter ita ut peccator intrinsecè fiat, dicaturque justus ab extrinsecè alterius justitia, negatur Consequentia. Ratio patet ex dictis: quod esse justum & pulchrum sit effectus physicus merèque intrinsecus, qui per nihil extrinsecum poni valeat. Dixi. transseat Antecedens. Nam ex dictis quòque constat, per conjunctionem & subordinationem voluntatum, fieri quidem posse, ut ab aliena physica voluntate reddamur moraliter mali vel boni, hoc est, legis observan-

tes, vel.

res, vel inimici; minimè verò iusti, amici DEI, hæredes regni cœlestis; hæc quippe posterior denominatione longè alia est, aliudquè importat, nempe intrinsecam animæ pulchritudinem & ornatum, qui nullâ voluntatum transfusione per extrinsecam pulchritudinem & ornatum ac decorum alterius obtineri potest, sicut nullus locus tenebricosus fieri potest lucidus per lumen quod extrâ illum existit; constat autem in Sac. Script. iustos lucem, peccatores verò tenebras appellari; *eratis aliquando*, inquit Apost. ad Ephes. 5. v. 8. *tenebrae, nunc autem lux in Domino.*

XXIV. Re desperatâ Sectariorum nomen confugiunt. Justificare, inquit Amesius fol. 125. ut semper fere in Scriptura sic præcipuè, cum Deus dicitur impium justificare, accipitur significatione forensi pro iustum habere; pronunciare &c. Respond. cum Tannero Tom. 2. D. 6. Q. 5. dub. 1. nihil inde contra nos evinci. Nam quicumque veraciter ab altero pronuntiatur iustus, is verè habet iustitiam aliquam internam. Sed homo veraciter & sæpe à DEO pronuntiatur iustus. Ergo is habet verè inhærentem iustitiam coram Deo. Major ostenditur inductione; quippe semper tam apud Sacros quàm prophanos Doctores, adeoque communi loquendi usû etiam forensi, is qui iustificatur, seu iustum pronunciat alterum, tribuit illi suâ estimatione iustitiam internam ejus generis, quæ ad forum iustificantis pertinet; sic enim Judex politicus tribuit iustificato iustitiam, hoc est, innocentiam politicam & immunitatem ab imputato scelere. Neque prædictum vocabulum unquam aliter usurpatur; hoc solum discriminè est inter iustitiam politicam & divinam; quod Judex in foro externo non primùm conferat iustitiam ei, quem absolvit, sed solum declarat in esse, & in hoc ipso tamen nonnunquam fallatur: Deus autem absolvendo seu iustificando hominem & facit iustum, & in suâ sententiâ aut iudicio nunquam fallatur. Videatur Bellarminus Lib. 2. de Justificat. cap. 9.

CONTROVERS. LII.

UTRUM IN JUSTIFICATIONE
ne peccata verè tollantur?

 Sctarij Justificationem suam in duas fecant partes; primam volunt consistere in tali peccatorum remissione, ut tamen ista peccatori re ipsâ inhæreant, & solvunt tegantur: alteram dicunt esse cõperculum quoddam supra peccata hominum tecta, nempe Justitiam Christi, non verò qualitatem quandam infusam, quam nos Gratiâ Sanctificantem appellamus. De hac parte diximus contrav. priore. Nunc de illa agemus.

PARS PRIOR.

DOCTRINÆ CATHOLICORUM.

I. **D**octrina prima. Gratiâ Sanctificans de se & naturâ suâ exigit expulsiõnem peccati.

Ita cum S. Thomâ 1. 2. q. 113. a. 2. plerique. Probatur. Tum quia hæc doctrina conformior est Tridentino Sess. 5. in decreto de peccato Originali asserenti per gratiam in Baptismo collatam remitti reatum peccati originalis, quod causalitatem formalem denotat. Tum quia Catechismus Romanus ait. *gratiam juxta Tridentinum esse qualitatem in anima splendorem & lucem delentem omnes maculas animæ,* quod sine dubio denotat vim naturalem sufficientem ad eum effectum. Tum quia cum qualitas naturâ suâ expulsiõnem peccati non repugnet, conforme est Sac. Scripturæ Patribus ac Theologis, talem de facto esse gratiam; quippe affirmant passim, eam esse *pretiosissimum donum*, 2. Petri 1. v. 4. *Lucem*. 2. ad Corinth. 4. v. 6. ad Ephes. 5. v. 9. *Vitam* 1. Joan. 5. v. 24. *Sanctitatem*. ad Ephes. 4. v. 24. *Filiationem Dei* 1. Joan. 3. v. 1. *Iustitiam* ad Ephes. cit. & alibi &c. Atqui Lux naturâ suâ opponitur tenebris, Vita morti, Sanctitas iniquitati, Filiatio exclusioni à regno per peccatum &c. Si autem gratia nihil horum habet naturâ, quomodo maximum & pretiosum DEI donum diceretur? quomodo cæteræ dotes & prærogativæ ei tribuerentur? Ergo immerito de tali virtute dubitatur?

II. Oppositum tenent Nominales & nonnulli alij Theologi rati, ad hoc ut gratia sanctificans deleat peccata, reddat Amicum; & Filium Dei &c. necessarium esse favorem Dei extrinsecum per modum formæ. Moventur maximè. Tum quod gratia non acceptetur à Deo propter suam perfectionem sive naturalem sive moralem. Tum quod aliàs iustus non posset peccare ob impedimentum naturale, nempe gratiam impeditivam peccati. Tum quod gratia per absolutam Dei potentiam possit stare cum peccato mortali, DEO conservationem illius contra exigentiam continuante. Ergo ex se non facit Sanctum, sed tantum per extrinsecum Dei favorem: Hæc, inquam, omnia talia non sunt, ut aliquid contra doctrinam nostram persuadeant. Respond. ad 1. gratiam acceptari à Deo propter perfectionem naturæ talis, quæ sit quasi obligatio & promissio Dei, ut inde favorem DEI non negemus, sed tali entitati affixum affirmemus. Ad 2. Iustum non posse peccare simul & retinere gratiam impeditivam peccati: at bene peccare & per peccatum expellere gratiam; quia Deus hanc conservans non prius se ad id determinat, quàm videat, eum hominem non determinare se ad peccatum; ideoque in illo priori, quo homo est liber ad peccatum & ejus carentiam, præscinditur à gratiâ, sicuti universim causa pro prior naturæ solum concipitur cum necessarijs ex parte suâ ad operandum; ut docetur in Philosophia. Ad 3. transeat Antecedens, negatur consequentia: Nam ut aliqua forma dicatur verè & absolute habere aliquem effectum, sufficit ut eam naturaliter præstet, etiãmsi divinitus impediri possit, uti patet in calore, qui utique nimius torquet hominem ex natura sua, quantumvis tortura hæc divinitus impediri possit. Dixi transeat Antecedens; quia de hoc lis est inter Scholasticos. Negant aliqui, posse etiam divinitus gratiam stare cum peccato mortali. Affirmant plures alij, quibus nos subscribitur cum Card. Bellarmino L. 2. de Justif. cap. 16. Nam quando homo actu peccat, gratia non potest desinere in eo esse, nisi per subtractionem concursus divini. At DEUS potest absolute continuare